
Nogle Betragtninger i Anledning af Rentens
fodens Bestemmelse, af B. F. Ronne.

Der er neppe i de sidsthenrundne Aaringer skrevet eller talt mere om nogen Sag, end om Pengevæsenet, og derunder især om Renter af laante Capitaler. Som det almindeligen gaaer, saa gik det og her: De fleste betragtede Sagen fra det Synspunkt, hvorfra deres egen virkelige eller indbildte Fordeel bad dem at betragte den. De der havde en Deel Renter at betale, skrege over ubillig Ager, og vilde, at Staten deels skulde endnu mere nedsætte den ved Pengevæsenets Reduction allerede nedsatte Rente, deels at den skulde gjøre det Umuelige mueligt, og forebygge alt hvad der, efter deres Begreb, kaldtes Ager. De der skulde modtage Renter, klagede over Indskrænkning i Brugen af deres Eiendom; selv den, der forstod at discontere, og saaledes vidste ofte at tage en meget høi Rente, var endnu ikke fornøiet med denne, ønskede sig den høiere, tog virkeligen Ager af den, som var i Trang, og meente, at Staten ikke burde overholde sine Love, men see igjennem Fingre med deres Overtrædelse.

1ste Bind 2det Hefte.

(8)

Disse forskjellige Anstuelser af Rente og Nager have ofte foranlediget mig til at tænke over Sagen, og da jeg, som den der hverken har Renter af nogen Betydning enten at udrede eller at modtage, maaskee kunde tænke desto mere upar- tist, tør jeg derfor og saa meget hellere fremstille mine Tanker offentlig.

Allerførst maae jeg tale lidt om Ordet "Nager": Ved "Nager" forstaaer man, som bekjendt, ulovlig Rente; men her bør det mig forund at spørge: hvad er ulovlig Rente? Bør guddomme- lige Religion erkjender, saavidt jeg skjønner, Intet andet for Nager eller ulovlig Rente, end det, hvorved enten den, mod hvem jeg har en besyn- derlig gjensidig Forpligtelse, fornærmes i Henseende til sin Tillid til min Tjenstfærdighed, eller hvorved især den Fattige trykkes og udsuges. Paa alle de Steder i Moses's Bøger, som forbyde Nager (eller som det der vist betyder: Rente) s. s. 2 M. B. 22, 25. 3 M. B. 25, 36. 37. 5 M. B. 23, 19. 20. er det aabenbart nok, at der tales ikkuns om den Tjenstfærdighed, med hvilken den ene Israelit skulde laane den Anden, uden at tage Rente af sin Beslægtede, sin Ven eller Bekjendter, med hvem han stod i et venstabeligt Forhold; thi det hedder endog 5 M. B. 23, 20.: men af den Fremmede maae Du tage Nager (= Rente). Jødefolket, dette af Gud, til at bevare den sande Religion, udkaarne Folk, skulde stedse staae i broderlig Forbindelse, adskilte-

fra de afgudiske Slægter, og skulde ved allehaande Hjælpsomhed, Ejenstfærdighed og Billighed nære et Sindelag, som kunde bestaae med Hensigten. Derfor hedder det: Du skal ikke tage Nager eller Rente af Din Broder; og denne Lov var saa meget mere passende til den Tid, da den gaves, som Israe- litherne vare en Hyrdeslægt, der levede ikke af Hand- del, men af Kædriøt, og siden, efter at de havde indtaget det forjettede Land, boede Stamme-, Slægt- og Familievis hos hinanden, saa at det var den ene Frænde, der laante af den Anden, og ialmindelig- hed ikkun den Fattige og Trængende, der søgte Laan, hvilket endog sees tydeligt nok af de anførte Steder, hvor der tales om: ei at holde den Fat- tiges Pant for Laanet tilbage, hvor der endog nævnes det Sengeteppe, under hvilket han ligger. Vilde man altsaa anvende hine, eller lignende Steder hos Profheterne, for at bevise, hvad der var ulovlig Rente, eller: Nager; saa udkom deraf ikkun, som sagt: at enhver Rente, Liden eller stor, som tages af dem, der ei burde vente saa- dant, og især af den Fattige og Trængende, var Nager, eller: ulovlig Rente. Selv Jødefolket har endog sikkerligen ikke anderledes forstaaet denne Lov, og derfor, saasnart det blev en handlende Nation, givet og taget Rente indbyrdes imellem hinanden; thi, at jeg blot skal holde mig til den Bog, som alle kjende, det er: Bibelen, saa finde vi, i Jesu Lignelser, at Vexelerere og Saadanne,

som gave og toge Renter, vare almindelige iblandt Jøderne. See Matth. 25. og Luc. 19. Vor guddommelige Religions Stifter taler og intet Ord, som kunde synes at misbillige denne Art af Handel, og vi finde intet Sted i det nye Testamente, som enten forbyder Renters Tagelse, eller bestemmer deres Størrelse. Ikkuns paadrives det nye, som det gamle Testamente at være billige, at gjøre imod Andre, hvad vi selv ville hændes og have, at laane de Trængende, at være Enfernes, de Faderløses og de Lidendes Støtter og Forsvarere. Det stemmer altsaa vist ligesaaalidet med det nye, som med det gamle Testamente, at tage Rente af den, der staaer i venkabeligt Forhold til os, og som, for at afhjælpe en Forlegenhed paa kort Tid, behøver et Laan, eller af den Fattige, som allerede lider Nød, og, ved at svare Renter, endnu synker dybere. Her er selv den, ved Landets Love, tilladte Rente: Nager, og kan ikke forsvares for Samvittighedens Domstoel. Den, som da i deslige Tilfælde end ikke nøies med den lovbestemte Rente, men betjener sig af sin Vens eller den Fattiges Forlegenhed, til at tage en forhoiet Rente, og altsaa i Ordets nu brugelige Mening, er Nagerkarl, har i en høi Grad fornægtet vor guddommelige Religion, og kan, efter dens Lære, ikke undgaae Herrens retfærdige Straf. Men ligesaaalidet, som den kristelige Religion tillader sliig Pengebegjærlighed eller Ubarmhertighed, ligesaaalidet for

byder den, at tage Rente af den, der laaner en Capital til Fordeels Erhvervelse; ikke heller bestemmer den, hvor stor Renten bør være, og meget mindre giver den os Rettighed til at bestemme saadant for Andre.

Hvad vor guddommelige Religion lærer, det lærer sædelig Følelse og fornuftig Estertanke illigemaade: Har jeg til Exempel nogle Hundrede Rigsdaler liggende, som jeg ikke bruger, og en ærlig Ven eller Betslægtet behøver dem for en kort Tid, saa vil jeg jo undsee mig for at tage Rente af ham, ligesom han og vilde nedsætte sig i mine Dine, om han, under slige Omstændigheder, krævede sligt af mig. Var det dertil endog en Fat, tig, som jeg laante til Livets første Nødtørstigheder, hvor vilde jeg da skjule mit Ansigt for Blusfel, om jeg foregedede hans Erang, ved at affordre ham Rente? At Undseelsen maatte stige, om jeg enten af hiin eller denne tog en forhøiet Rente, som grundede sig paa hans Forlegenhed, det behøves ikke engang at siges. Jeg maatte kuns sætte mig i Mæstens Sted, for at føle, hvor ubluet slig en Handling var. Men paa den anden Side viser ogsaa den ringeste Estertanke, at det maae være Capitalisten fuldkommen tilladt at tage Rente af den, der bruger hans Penge til sin Fordeels Erhvervelse. Jeg har, til Exempel, intet Huus. Den, der eier Penge, med hvilke han kunde drive nogensomhelst Næringsvei, laaner mig disse, og

jeg kjøber nu for hans Penge en Bolig, som bliver min; jeg høster Fordeel af hans Eiendom, og han selv taber Brugten af denne; hvad er da billigere, eller fornuftigere, end at jeg, efter frivillig Overenskomst, yder ham noget af den Fordeel, som jeg ved Hjælp af hans Formue forstaffer mig, og som jeg, uden denne, skulde savnet? — Dette samme gjelder jo og, om jeg behøver Penge, til at drive Handel eller nogensomhelst Haandtering: Den der forstrækker mig med et Laan i saadant Diemed, taber selv Frugten af sin retmæssige Eiendom, og sætter sig desuden i større eller mindre Fare, for at miste det, han eier; jeg derimod forstaffer mig, ved hans Penge, en Fordeel, som jeg, uden samme, skulde savnet; hvad kan da tænkes billigere og fornuftigere, end at jeg deler min Fordeel med ham?

Der er vel og neppe Nogen, som egentlig nægter, at Rente i sige Tilfælde bør svares; men Spørgsmaalet bliver ikkuns om Rentens Størrelse? Og da er det vel ikke vanskeligt at indsee, hvor umueligt denne, med Rette, efter almindelige Regler, kan bestemmes.

Det er allerede af det anførte klart, at den hverken med Hensyn paa Creditor eller Debitor bør eller kan være lige stor. Udlaaner en Mand sin Capital til den, der kjøber sig et Hus eller nogen anden fast Eiendom, hvilken prioriteres for Laanet, og Debitor af den laante Capital høster

en Fordeel, liig 5 eller 6 pC., da er det tydeligt nok, at denne ikke kan eller bør svare saameget, som den, der ved en Handel eller Haandtering anbringer Capitalen til en Fordeel af 16, 18 eller 20 pC., og da Creditor i første Tilfælde har langt større Sikkerhed, end i sidste, er det ei heller billigt, at han af hiint Udlaan trækker saa stor Fordeel, som af dette. Af det prioriterede Laan behøver han ialmindelig kun at nyde Erstatning for den Frugt af sin Formue, hvilken han, ved at udlaane samme, selv savner. Af det uprioriterede Laan trænger han som oftest til saa stor en Rente, at denne tillige, efter Rimelighed, godtgjør ham et eller andet Tab af selve Capitalen, og jo større hans Risiko er, des større maae naturligvis og hans Rente være. Sligt er og altid i Lovgivningen erkjendt, og derpaa er der ved Rentefodens Bestemmelse taget Hensyn. Derfor var Renten af prioriterede Capitaler fastsat til 4 à 5 pC., medens Bexelobligationers Renter bestemtes til 5 à 6, og de af Bodmerie-Breve endnu maatte stige meget høiere; — men, da det, i hvert enkelt Tilfælde, umueligt af nogen Lovgivning kan bestemmes, enten hvor stor Fordeel Laantageren har af Laanet, eller hvor stor Fare Udlaaneren løber, ved at betro andens Mand sin Eiendom; saa sees heraf strax, hvor umueligt det vilde være, at skrive en Lov for Rentefoden, hvilken i alle Tilfælde kunde være billig og retfærdig, eller

med hvilken alle kunde være forsynede: Det skeer jo undertiden, at jeg kan kjøbe en fast Eiendom for saa lav en Sum, eller at Leie, Forpagtningsafgiwt o. d. l. i en Egn er saa høi, at jeg meget vel kunde betale 6 à 8 eller flere pC. af den Capital, jeg behøvede for at blive Eier ic. Hvorfor skulde jeg da ikke gjerne svare saa høi en Rente? eller hvorfor skulde jeg nægte den, som forstrakte mig Laanet, hvad jeg, uden eget Tab, meget vel kunde give ham? Det omvendte Forhold kan og finde Sted: Eiendommen kan staae i saa høi en Pris; Leie, Forpagtning o. d. l. kan staae saa lavt, at jeg ei taaler en Afgiwt af 4 pC. af den Capital, som udfordres til at kjøbe osv. Hvorfor skulde jeg da give mere, end jeg var istand til at udbringe af Eiendommen. Ogsaa Sikkerheden eller Usikkerheden er ikke altid lige stor: Paa en Tid, naar faste Eiendomme, som nuomstunder, ikke søges, og derfor ideligen falde i Prisen, staaer Udlaaneren i langt større Fare, for at tabe af sin Capital i faste Eiendomme, end om han havde udlaaet den til en redelig og vederhøftig Mand imod Vexelobligation. Erfaringen har talet meget høit i denne Henseende. Men, hvad fornuftig Grund er der da for, at Renten af hiin Capital skal være lavere, end af denne? At der desuden gives utallige Tilfælde, som gjøre, at en Capital med Rimelighed kan anbringes fordeelagtigere, end en anden, og at den

ene Capital, under tilsyneladende lige Omstændigheder, kan staae usikrere, end den anden, det behøver jeg neppe engang at erindre. Men — er dette afgjort vist, saa er det ligesaa vist, at ingen Lov, saaledes som det maatte onstkes, kan bestemme Rentefoden. — Den uendelige Detail er uden for al Lovgivning. Bedst var det vist allerede af denne Aarsag, at overlade til de contraherende Parter, selv at forene sig om Renten i ethvert enkelt Tilfælde.

Retfærdigheden har sikkerligen ingen Indvending imod saadant; men taler meget mere derfor: Er en Capital Eiendom, saa bor jo dens Besidder have Ret til at bruge den, som han bedst veed, vil og kan. Ellers har jo ikke han, men en Anden Eiendoms-Retten. Vil man maastee svare: "I enhver Stat maae Borgerne taale nogle Indskrænkninger i deres Eiendoms-Ret; thi ellers kunde Staten ikke være Stat;" saa kunde jeg dog vel igjen svare, at Indskrænkningerne maatte da være saadanne, som Vedkommende selv vilde vælge dem, om de nu skulde indrette en Stat, og at de i det ringeste maatte have den fuldkomneste Frihed, til at træde ud af denne, ifald de misbilligede dens Indretninger; thi hvo har givet noget Menneffe Ret, til at betvinge Andres frie Vilje, saa længe denne ikke gjør Brud paa Medbrøders Rettigheder. Stater opstode og indrettedes jo og aldrig i saadan Hensigt, og kunne, som Er-

faringen vel ofte har viist, ikke bestaae i Tidens Længde, naar de tillade sig saadant, eller at de dog i det ringeste omfider have maattet gjøre en Forandring, om de vilde bestaae. Ogsaa vil man vist nok tilstaae mig, at jo færre Indstrænkninger i Eiendoms-Retten en Stat paalægger sine Borgere, og dog sørger for det Heles Lærv, des fuldkomnere er den, og desmere vil den elstes, agtes og søges.

Fremdeles vil man og vist nok villigen indrømme, at de Indstrænkninger, som maae finde og virkelig finde Sted, bør være lige for Alle; thi alle en Stats Borgere ere jo den samme Faders Børn, og have jo alle forenet sig om at bære lige Byrder, for igjen at nyde lige Rettigheder og samme Sikkerhed; men hvorfor skulde da Capitalister indstrækkes frem for de fleste af os Andre? Som Handlende tør jeg, og det er ret, tage for mine Vare, hvad Andre ville give mig. (Laugetvæsenet gjør vel heri, eller synes at gjøre nogle Forandringer, hvilket saa længe Priveligier og Monopolier finde Sted, vel ei ganske kan undgaaes; men dog ere der jo saare mange Laug, som ingen Taxt have, og disse ere neppe dyrere end de, der have Taxt.) Som Skibsreder tør jeg tage i Fragt, hvad jeg kan faae; som Søefarende maae jeg sige: "Den eller den Hvir vil jeg have, ellers gaaer jeg ikke ud;" som Herremand tør jeg foreskrive hvad Forpagtning jeg vil have

af min Gaard; som Jordeier har jeg Frihed til at tage 1000 Rbd. for den Plet Jord, der maaſkee ikke er 100 Rbd. værd, kunſt at der er en Liebhaber, ſom vil give mig ſaameget; ſom Hnuſvært har jeg Frihed til at foreſkrive Leien; ſom Landmand har jeg Lov til at lade mig min Heſt, Koe eller hvadſomhelſt jeg har at ſælge, betale ſaa høit, ſom jeg vil og kan; ſom Daglonner kan jeg og modtage alt det, jeg af Rogen er iſtand til at ſaae; kort ſagt: Dersom jeg ikke, ved at modtage et Monopolium eller en beſynderlig Laugsrettighed, ſelv har paataget mig en Indſtrækning i min Eiendomsret; ſaa nyder jeg denne i de fleſte Tilfælde, ſom ret og billigt er, ubektaaren, hvorved mine Medborgere igjen vinde, formedelt en frie Corcurrence, at jeg ikke, ſom den der er monopoliceret, kan opſtrøe mine Fordringer langt over det naturlige Forhold. Men, hvilket Menneſke kan nu anføre mig en fornuftig og retfærdig Grund for, at jeg burde vakte Capitaliſten indſtræket i Brugen af ſin Eiendomsret? Er da hans arvede eller erhverde Capital ikke ligesaa viſt og ligesaa retmæssig hans Eiendom, ſom den Gaard eller de Vare o. ſ. m., ſom jeg har arbejdet eller erhvervet mig? Hvorfor ſkal han da trykkes mere end jeg? hvorledes kan jeg da begjere, at han ei ſkal have Frihed til at tage den Fordeel, der frivilligen bydes ham af Laantagerne? Og det ſkjøndt han vover langt mere end jeg! thi jeg

behøver ikke at bortgive mine Vare, eller mit Arbeide, førend jeg, saa at sige, har Betalingen i Haanden; han derimod kan ikke, med mindre han tager tilstrækkeligt haandsaaet Pant, være fuldkommen sikker paa at erholde sin hele Capital igjen; selv første Prioritets Rentehavere have just i vore Dage ofte maattet erfare Rigtigheden af denne Ytring! Og det er just en Tid som denne, der vist nok bør lukke vore Øine op, og nødvendigen maae aabne alle de Øine, der ikke blandes af Egennyttens tykke Slør. "Hvad I ville, at Andre skulle gjøre imod Eder, det gjører og imod dem!" Disse ere vist nok Ord, som aldrig for ofte kunne gjentages i Henseende til Sædelæren, og paa dem kan en christelig Lovgiver umiddeligt undlade at grundfæste sine Love. Lad dem staae med store Bogstaver foran i enhver Lovbog og paa enhver Forordning! og de staae vist ikke paa urette Sted.

"Men," svarer Egoismen (lader os kun tilstaae Sandheden! og vi skulle ikke letteligen nægte at det er dens Røst, der svarer): "Capitalisten er velhavende, Laantageren fattig, og denne bør derfor begunstiges frem for hiin." Men, maatte jeg spørge, kan det da berettige mig, til at trykke Andre, at disse ere velhavende? Kan sligt vel være nogen christelig Stats Hensigt? Eller vedkjende ei den danske Stat og hver retsindig Borger i samme, at der bør stee Alle, være sig Rige

eller Fattige, lige Ret? Jeg kunde og burde altsaa, efter Billigheds og Retfærdigheds Lov, aldrig ønske Rentefoden bestemt, paa den Grund, at Creditorerne, eller Capitaleierne vare formuende; men, fremdeles maae jeg endnu spørge: Er det og sandt, at alle, eller endog blot de fleste Creditorer ere rigere, end deres Debitorer? Der kan vel neppe nogen Paaastand være falskere end denne: Her sidder en gammel udlevet Mand, som, drevet af Alder og Svaghed har trukket sig tilbage fra de Forretninger, han ikke længere var istand til at varetage; han har gjort det, han eiede, i Penge og derved skaffet sig en lille Capital, hvis Renter skjenke ham et tarveligt, maaskee endog et kummerligt Ophold i hans Alderdom; der sidder en Enke med en Flok faderløse Børn, som ved offentlig Auction har solgt de Meubler og skilt sig ved de Kostbarheder, som hun engang i Forening med sin Egtefælle eiede; paa sliq Maade har hun faaet en liden Capital, hvis Renter afgive et lidet Bidrag til hendes Underholdning og Børnenes Opdragelse; her ere Kirker, hvis Renter ikke engang strække til, for at bestride den aarlige Reparation; der ere Enkekasser, som ifkuns kunne give et ringe Udbytte til den graahærdede gamle Enke eller til den yngre, som har en talrig Familie at forsørge; her ere Fideicommisser, som ei aldeles kunne opfylde Stifterens Bestemmelser; der ere Hospitaler, eller deslige milde Stiftelser

og Legater, om hvis Hjælp 20 eller 30 ansøge, medens Een kun behøves, thi de fattige have vi altid hos os. Ere da alle disse rige? ere de og mere velhavende end de fleste Laantagere, som bruge deres Penge? jeg troer, at Enhver uden lang Betænkning, vil tilstaae mig det Modsatte.

"Men," siger Rogle, "den Enkelte bør opofre sig for det Hele, eller de Faa for de Mange." Jeg kunde svare: "Der er Forskjel paa, at ofre sig og at lade sig ofre; der er Forskjel paa, frivilligen at bortgive den Ret, man har, for at gjøre hvad der er godt og ædelt, og at tvinges af Andre imod sin Villie.

"Men," siger man atter, "Staten bør paatage sig at tvinge den, der ikke vil opofre sig." Og, jeg maae igjen svare: "Dog vel ikke til Nære, end det, der er nødvendigt for det Heles Vel, og som man kan antage, at ethvert fornuftigt Menneske frivilligen vilde indgaae, for at nyde Statens Velgjerninger; saa bør Staten vel ei heller paatage sig at tvinge den gode Borger til det, som den slette aldrig kan tvinges til, og altsaa arbejde for det Umulige." "Impossibilium nulla est obligatio" gjelder dog vel og med Hensyn paa Staten.

Og jeg maatte endnu spørge: Er det da her af den Enkelte, eller af de Faa at der kræves Opofrelse for det Hele, eller for de Mange? Intet mindre. Jeg troer vist at det Modsatte kan

paastaaes: Een Debitor f. Ex., som har laant af en Enke, Kasse, Gattig, Stiftelse e. a. d., har vist saa mange Creditorer, at man sjeldent skal finde en Creditor, der har saa mange rentesvarende Skyldnere.

Dog, lader os et Dieblif antage, hvad der ikke er rimeligt: at Debitorerne vare de fleste, og at man vilde kalde denne Flerhed: "Det Hele, eller: de Mange;" samt at Statens Medlemmer vare indtraadne i deres borgerlige Forbindelse, med frivillig Forpligtelse, til at yde sligt et Offer; mon da og det Heles Vel krævede, eller blot var tjent med slig en Opoffrelse? Det forekommer mig ikke vanskeligt, at indsee det Modsatte: Er den Rente, som ofte svares ikke langt hoiere, end den vilde være, og det fordi Rentefoden er bestemt? Er det ikke af denne Aarsag langt vanskeligere, end det ellers vilde være, at faae Capitaler til Laans? standser ikke derved megen Industrie? gaae ikke derfor Mange til Grunde? Gives der ikke just af samme Aarsag Nogle, som ulovligen berige sig, just paa det Heles Bekostning?

Fordi Rentefoden er bestemt, og alle offentlige Penge i samme ere bundne til denne, er det umueligt at de, uden Skjul, kunne concurrere med de Capitaler, som enkelte Private have at udlaane. Den gode Borger retter sig og, med sin Formue, efter Landets Love, selv naar disse fore-

komme ham trykkende; thi han har lovet dem Lydighed, indtil Landets Regjering selv ophæver dem og letter hans Byrde. Men, hvad gjøre nu de Jettere? Det vide vi alle; ikke blot Rygter, og de Korhandlinger vi selv have havt med dem, men og Domstolene, for hvilke nu og da en Enkelt fremstilles, forkynde os, at de ved allehaande List og Rænker vide at opstrue Renten saa høit, som det er dem mueligt; og her lader sig meget gjøre, men sjeldent opdage: Den der er forlegen for Penge, betaler Renten forud, sætter Pant, maae endnu, naar Terminen kommer, give et høiere Udbytte, og stille nye Sikkerhed, eller see sit Pant solgt, ofte langt under dets Værdie. Er det offentlige Penge, som den samvittighedsløse Borger forvalter, da fordres vel aarlige Douceurer, som overstige den bestemte Rente; udebliver Douceuren, da opsiges Capitalen, Pantet realiseres og Laaneren er udstødt fra sin Næringsvei, maaskee henkastet paa den offentlige Forsørgelse. Just fordi den brave Mand ei kan eller vil concurrere med Saadanne, derfor kunne Disse naturligtviis opstrue deres Fordringer saameget desto høiere; thi jo ringere Concurrance, des høiere Priser, som Enhver iblandt os veed. Nogle have altsaa deres Laan for 4 p. C., medens Andre maae svare 8, 10 eller flere af Hundrede. Lad derimod alle dem, som have Penge at udlaaene, frit concurrere! og det kan umueligt feile, at den høie Rente vil nedsæt-

tes. No flere Vare der komme til Forbet, des dybere falde Priserne. — Vel mueligt, at de, som ere bestemte ved Taxt til at overlades under deres naturlige Værdi, ville stige noget; men hvad er billigere og retferdigere?

Saaledes vil maaskee den, der har Penge for 4 pC., komme til at give 5 à 6; men Alle blive, under forresten lige Omstændigheder, lige. Hvo skulde ikke ønske slikt? Selv Egennytten, om den ikke var stokblind, skulde ønske det; thi det er slet ikke dens virkelige Fordeel, at Andre gaae til Grunde og falde det Offentlige til Byrde; Alles Tab er ogsaa den Enkeltes Tab. Endog velhavende Udlændinge vilde upaatvivleligen tye paa den, hvor Rentefoden var aldeles frie; Concurrencen maatte blive saa meget større, og Renten falde saa dybt, som den efter Naturens Orden kunde falde. Den Stat, der ikke havde bestemt Rentefod, kunde neppe komme i Forlegenhed for Drifts-Capital til nogen god og lovlig Næringsvei.

Hvor vanskeligt det har været, og endnu er at faae Penge tillaans, det er bekjendt nok, de høres fra alle Sider og soles allevegne. Den for Undersaatternes Vel omhyggelige Regjering har og selv hørt det, og er betænkt paa at afhjælpe No- den, thi den er saa stor, at overordentlige Forholdsregler synes nødvendige; men, uden at nægte dens flere Kilder, kunde vel heller ikke nægtes, at

(9)

1ste Bind 2det Hefte.

en bestemt Rentefod bør tælles til disse: Det er allerede erindret, at Udlændinge ville drage hid med deres Formue, dersom det stod til dem, at eenes med Bedkommende om den Interesse, de kunde drage af deres Penge; man kan tilføie, at flere Udlændinge, som ikke drage ind i Landet, dog vilde udlaaue til os, naar Renten var frie; (det Laan, som nu gjøres, beviser, at Ytringen ikke er ugrundet); og endelig vilde adskillige Penge, som undertiden ligge ubrugte hos Mogle af Landets Børn, fordi saa liden en Rente, som 4 af Hundrede, ikke kan overtale dem til at vove Capitalen, komme frem og udlaaues; selv de Penge, som kunß for $\frac{1}{2}$, ja, vel $\frac{1}{4}$ Pct kunde undværes, vilde nu forlade Kassen og virke iblandt Folket. Hvor det Modsatte finder Sted, hvor ingen riig Udlænding drager hen, ei heller sender sin Formue, og hvor adskillige af Landets Indvaanere lade endeel smaa Capitaler ligge ubrugte, der maae Forlegenheden nødvendig blive større, end den ellers vilde være.

Saaledes standses da ogsaa megen Industrie; Mangen Grundforbedring paa Landet vilde vist nok foretages, og bringe saavel Foretagerne, som Staten, store Indtægter i Tiden; mangt et Fabriks-Anlæg eller detslige vilde drives; og man-

gen Handel vilde anlagges, dersom man altid kunde faae de fornødne Penge imellem Hænderne; men her kunde ikke altid stilles saa fuldkommen en Sikkerhed, som ved Prioritetslaan synes at finde Sted. Imidlertid vilde Laanerens Moralitet og Duelighed, i Forening med den Rimelighed, der var for, at hans Foretagende lovede et lykkeligt Udfald, overtale mangen En til at forstrække ham det Nødvendige, naar ikkuns Udbyttet af Capitalen svarede til den større eller mindre Risiko, der var forenet med Laanet, og altsaa gav Creditor Haab om at holdes skadesløs hos de flere Laantagere, om han og tabte hos Een iblandt dem. At jeg ikke her gjetter mig frem, eller antager det Urimelige, det er noksom beviist ved de Bodmerielaan, som ere langt usikrere, og dog fra Arilds Tid have fundet Sted, og det er nyeligen stadfæstet ved de Manufacturer, Sulferraffinaderier o. d. l., som bleve anlagte og drevne ved Forskud af Capitalister, som her lovede sig et større Udbytte, end de sædvanlige 4 pC.; thi man kaldte Udbyttet ikke Rente, men Actieudbytte.

Er nu Rentefoden derimod bestemt, og det tillige lavt, hvilket den og nødvendigen maae være, naar den skal være bestemt, saa er der naturligviis Ingen, eller dog næsten Ingen, som indlader

fig paa at laane til saadanne Entrepriser, hvilke altid true med en større Usikkerhed, end Prioritetslaan; saaledes standses da mange Forbedringer, Opfindelser og Anlæg, hvis Frugter ere uberegnelige.

Pf samme Marsag gaae og Mange til Grunde: Den, der eier en Capital, hvis lovbestemte Rente er utilstrækkelig til hans Underholdning, gaaer til Grunde. Ligeledes den, der maae sælge sin Eiendom for Spotpriis, efterdi han intet Laan kan erholde. Og bedre gaaer det ofte ikke den, som maa lade indbringende Anlæg ligge, fordi det mangler ham paa Forskud; og altsaa er det ikke blot den Enkelte, men meget mere just det Hele, der taber.

Men især fortjener det at bemærkes: at den kjerlige Hensigt, som Landenes Regjeringer have havt, i det de bestemte Rentefoden, aldrig er opnaaet, og vist nok ved menneskelige Indretninger aldrig kan opnaaes, men netop det Modsatte bevirkes. Det er den fattige Laaner man saaledes vil komme til Hjælp, og det er just den fattige Laaner, som saaledes trykkes haardere, end ellers vilde see. Var Rentefoden frie, vilde mangen brav Mand endnu vove, for en nogenlunde passende Rente, at laane den fattige, arlige og driv-

tige Mand; thi mislykkedes hans Bestræbelse for at ophjælpe den Ene, saa kunde han dog taale Tabet, fordi Andre svarede ham en høiere Rente; men nu kan han det ikke; thi de lovlige Renter ere netop, eller maaskee neppe, tilstrækkelige for ham og Familie; han kommer ikke, som allerede er erindret, i Concurrence med Nagerkarlen, der nu bliver den Fattiges eeneste, eller dog almindeligste Tilflugt, og fast vindsfrænkter raader for, at undsue denne efter Godtbefindende. Den Velhavende har endnu Kraft og finder Udveie til at undsue sig en Blodigle; men den Fattige opædes.

At Staten har forbudet Nager, som trykker Armodens Børn, det vide vi ret vel; men Statens Styrere ere ikke alvidende og kunne derfor ikke straffe Nagerkarlen, uden han overbevises ved Vidner af Mennesker; men disse veed han i Almindelighed ret godt at undvige. Dersom man ogsaa paalagde ham at frie sig med sin Eed, saa gjør han letteligen denne, endstjøndt den er falsk; thi han har ingen anden Gud og kjender ingen anden Lyksalighed, end sin Pengedyngge. Hvad skulde holde ham tilbage? — Nei — umueligt er det vist nok for menneskelige Indretninger, at udrydde Nagerkarle, som enhver iblandt os ogsaa veed, at de altid gives og endnu gives i Verden.

Derfor det da med Rette kunde kaldes en Fordeel, at erhverve sig Blodpenge, saa maatte man tilstaae, at den bestemte Rentefod især var fordeelig for Magerkarlen, som derved faaer Leilighed til at tage en meget høiere Rente, ligesom den især er til Tab for den Fattigere, der intet andet Sted kan finde Hjelp.

Det er altsaa ikke allene Retfærdighed og Billighed, men ogsaa det Heles og i Besynderlighed den Fattiges borgerlige Hæld, der kræver Rentens Frigivelse. Og saaledes maae det nødvendigvis være; thi det Retfærdige og Nyttige er uadskilleligt, som selv Hedningen vidste, hvorom en Christen umueligt kan tvivle eet eneste Dieblif, og hvilket Erfaring dagligen lærer os.

"Men," vil man maaskee endnu spørge, "hvorfor have da de fleste Stater bestemt Rentefoden?" Vist nok fordi de ikke fra Begyndelsen have indført det Rigtige, og, efter at den eengang var indført, have kunns Saa villet underkaste sig Folkets Mistanke, ved at tale offentligt imod den, medens Mangfoldige derimod, drebne af ildeforstaaet egen Fordeel, have reist sig som dens Talsmand. Desto vanskeligere har det været for Staternes Styrrere, som og vare Mennesker, at komme til Sandheds Kundskab, og vare end Nogle iblandt dem

komne til denne, hvilket er nypaatvibseligt, saa fandt disse dog saa stærk en Modstand hos dem, der ikke havde naaet samme Overbeviisning, at de umueligt kunde trænge igjennem. Statsmanden Schmalz har jo saaledes klarligen seet, og med en i høi Grad overbeviisende Tydelighed fremsat den Tankes Rigtighed, at Staten ei tør foreskrive Rentefoden. Det samme have sikkerligen og flere Statsmænd i andre Riger indseet og yttret; men de have fundet Modstand af anderledes Tænkende.

Efterat ovenstaaende liden Afhandling næsten var færdig, erfarer jeg, at vor egen Hr. Statsraad Schmidt, Whiseldæck offentligten har lært det samme. Ikke paa een Gang kjendes Sandheden af Alle; men, omfider vil dog Fleerheden erkjende den, og da maae den hyldees.

At dette Dieblif, med Hensyn paa Rentens Frigivelse, ikke er langt borte hos os, kan vist antages. Der ere flere Kjendtegn, som bebude saadant; men især spaaer det Laan, som optages udenlands, at Renten vil frigives; thi deraf svarer jo høiere Rente, hvilket naturligviis maae drage til Følge, at saamange iblandt os, som blive deelagtige i samme, ville komme til at svare fuldkommen saa høi en Rente, som Staten svarer, da vi ligesaa umueligt kunne ønske, som

vente, at de Medborgere, der ikke vorde lodtagne i Laanet, eller at Kongen af sin Privat-Formue skulde udrede en Deel af Renterne for os. Men, saa indsees lettelig, at denne Rente ei kan fastsættes; thi den maatte i nogle Tilfælde blive for høi, og høiere, end Creditor selv ventede, saa den, uden Nødvendighed, kom til at trykke nogle Laan-tagere; der kan altsaa neppe være Tvivl om, at den jo vil frigives. Danmark pleier ikke at være det sidste Sted, hvor Sandhed og Retfærdighed erkjendes og hyldes. Dets Konge horer gjerne hiint og udøver denne med Glæde.
